

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

תורה – שמות פרק יח'

(א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדֵּיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדֵּיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: (א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֻמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דֵּי עֵבֵר וַיִּלְמַשְׁהוּ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמִּיהָ אֲרִי אֲפִיק וַיִּי יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפְרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוֹחִיהָ: (ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפְרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוֹחִיהָ: (ב) וַדְּבַר יִתְרוֹ חֻמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת צִפְרָה אֵתֵת מֹשֶׁה בְּתַר דְּפִטְרָה:

(ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאָחִיד גְּרִשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאָחִיד גְּרִשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (ג) וַיֵּת תַּרְוִין בְּנֵהָ דֵּי שׁוּם חַד גְּרִשָׁם אֲרִי אָמַר דִּיֵּד הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:

(ד) וְשָׁם הָאָחִיד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעֲוָה: (ד) וְשָׁם הָאָחִיד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעֲוָה: (ד) וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהָא דְאָבָא הָוָה בְּסַעֲדֵי וְשׁוּבְנֵי מִחֶרֶבָא דְפְרַעֲוָה:

(ה) וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמְדַבֵּר אֲשֶׁר הוּא חֲנָה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים: (ה) וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמְדַבֵּר אֲשֶׁר הוּא חֲנָה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים: (ה) וְאִתָּא יִתְרוֹ חֻמוּהֵי דְמֹשֶׁה וּבָנָהֵי וְאִתְתִּיהָ לְוַת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא דֵּי הוּא שְׂרִי תַמּוֹן לְטוּרָא דְאִתְגַּלִּי עֲלוּהֵי יִקְרָא דִּיֵּי:

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: (ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: (ו) וְאָמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֻמוּהֵי יִתְרוֹ אֲתִי לְוַתָּךְ וְאִתְתְּךָ וְתַרְוִין בְּנֵהָ עִמָּה:

רש"י

כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה – להם
בירידת המן ובזבאח ובצמלק: כי הוציא ה'
וגו' – זו גדולה על כולם (מכילתא):

(ב) אחר שלוחיה – כשארמר לו הקב"ה במדין
כך שוב מצרימה ויקח משה את אשתו ואת
בניו וגו' וילא אהרן לקראתו ויפגשוהו בהר
האלהים. אמר לו מי הם הללו אמר לו זו
היא אשתי שנסאתי במדין ואלו בני. אמר לו
להיכן אתה מוליכן אמר לו למצרים אמר לו
על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא
להוסיף עליהם אמר לה לכו לבית אביך
נטלה שני בניה והלכה לה:

(ד) ויליני מחרב פרעה – כשגילו דתן
ואזירס על דבר המצרי ובהקש להרוג את משה
נעשה לראו כעמוד של שיש (מכילתא):

(א) וישמע יתרו – מה שמועה שמע וזא
קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קטז):
יתרו – שבע שמות נקראו לו רעואל יתר
יתרו חובב חבר קיני פטיאל (מכילתא) יתר
על שם שיתר פרעה אחת בתורה ואתה תחזה.
יתרו לכשנתגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות
אחת על שמו. חובב שחבב את התורה. וחובב
הוא יתרו שגא' (שופטים ד) מצני חובב חותן
משה. וי"א רעואל אביו של יתרו היה ומה
הוא אומר (שמות ב) ותבאנה אל רעואל
אביהן שהתינוקות קורין לאביו אביהן אבא.
בספרי: חתן משה – (מכילתא) כאן היה יתרו
מתכבד במשה אנו חותן המלך ולשעבר היה
משה תולה הגדולה בחמיו שנאמר וישב אל
יתר חותנו: למשה ולישראל – שקול משה

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

(ו) ויאמר אל משה – ע"י שליח: אני חותך יתרו וגו' – (מכילתא) אם אין אתה יולא בגיני לא בגין אשתך ואם אין אתה יולא בגין אשתך לא בגין שני בניה:

(ה) אל המדבר – אף אנו יודעין שבמדבר היה אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו ללאת אל המדבר מקום תוהו לשמוע דברי תורה:

נביא – ישעיה ו' א'-ד'

(א) בשנת מות המלך עזיהו ואדאח את אדני ישב על פסא רם ונשא ושוילוי מלאים את ההיכל: (א) בשתא דאתנדע בה מלכא אמר נבא חזיתי ית יקרא דיי שרי על כורסיה רם ומתנטל בשמי מרומא ומזיו יקריה אתמלי היכלא:

(ב) שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף: (ב) שמשין קדישין ברומא קדמוהי שתא גפין לחד שתא גפין לחד בתרין מכסי אפוהי דלא חזי ובתרין מכסי גויתיה דלא מתחזי ובתרין משמש:

(ג) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש יהוה צבאות מלא כל הארץ כבודו: (ג) ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכנתיה קדיש על ארעא עובר גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיי יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה:

(ד) וינעו אמות הספים מקול הקורא והבית ימלא עשן: (ד) וזעו אילות ספי היכלא מקל מלולא ובית מקדשא אתמלי אמטתא:

(ה) ואמר אזי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי ישב כי את המלך יהוה צבאות ראו עיני: (ה) ואמרית וי לי ארי חבית ארי גבר חיב לאוכחא אנא ובגו עמא דמנעל בחובין אנא יתיב ארי ית יקר שכנת מלך עלמיי יי צבאות חזאה עיני:

(ו) ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל המזבח: (ו) ואשתדי לותי חד מן שמשייא ובפומיה ממלל דקביל מן קדם דשכנתיה על כורסי יקרא בשמי מרומא עיל מן מדבחא:

רש"י

בשמים ורגליו זה הכלל הדוס מרגלותיו צבית המקדש לדון על עושה שצא לטוב כתר כהונה:

(ג) שרפים עומדים ממעל – בשמים. לו – לשמשו כן תירגם יונתן שמשין קדישין ברומא קדמוהי. בשתים יכסה פניו – שלא יציט לכד השכינה. ובשתים יכסה רגליו – ללניעות שלא יראה כל גופו לפני זוראו ובתנחומא ראייתי כסוי הרגלים לפי שהם ככף רגל עגל שלא להזכיר לישראל עון העגל. ובשתים יעופף – ובתרין משמש:

(א) בשנת – סימן זה תחלת הספר ותחילת נבואת ישעיה וחמשה סימנים הקודמים נאמרו אחר זה הסימן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה וראייה לדבר ישעיה נבא ונתרה בת ליון כסכה וגו' זה היה לאחר שהחריב וגלה סנחריב את עשרת השבטים ונשארו רק יהודה וירושלים לכך אמר חזון ישעיה וגו' על יהודה וירושלים וגו' על מה תכו עוד תוסיפו סרה וגו' אבצרנא"ל. בשנת מות – כשננטרע. ושוליו – כמו שולי המעיל (שמות כח) תחיתו ראיתו יושב על כסא

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

המעורר על הכהונה כקרח צבליעה וכעתו
בשריפה אלא כאשר דבר ה' ביד משה בסנה
הבא נא ידך בחיךך (שמות 7) והוליהא
מאורעת כסלג אף כאן ארעת פרחא במלכו.
והבית ימלא עשן – היה נמלא עשן:

(ה) כי נדמיחי – הריני מת שלא הייתי כדאי
שאראה פני השכינה ודוגמתו מלינו במנוח
מות נמות כי אלהים ראינו (שופטים יג).
נדמתי – כמו כי נדמה כל עם כנען. טמא
שפתים – למגעל בחובין:

(ו) רכפה – גחלת וכן עוגת רכפים (מלכים א'
יט) כמו עוגת רכפים ונאמר ביסעיהו
ובאליהו בלד"י רכפה מפני שאמרו ללטוריא
על ישראל זה קראם עם טמא שפתי' וזה
אמר כי עזבו זריתך (שופטים י"ג) אמר
הקב"ה למלאך רעץ פה שאמר ללטוריא על
זני. במלקחים – בצבת. לקח מעל המזבח –
שבעזרה:

(ג) וקרא זה אל זה – נוטלין קשות זה מזה
שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה
אלא אם כן פתחו כולם כאחד וזה שיסד
ביוצר אור קדושה כולם כאחד עונים כו'
ומדקש אגדה מעשה מרכבה הוא וכן תירגם
קדוש קדוש קדוש ג' פעמים כתרנומו:

(ד) ויניעו אמות הספים – אילות סיפי הם
מזוזות הפתח שנמדדין במדות אמות לגובה
ולרוחב והן מזוזות ההיכל. מקול הקורא –
מקול המלאכים הקוראים והוא היה יום
הרעש שנאמר בו ונסתם כאשר נסתם מפני
הרעש זימי עוזיה (זכריה יד) זו ביום עמד
עזיה להקטיר בהיכל רעשו שמים לשורפו
לומר דינו בשריפה כמו שנאמר ותאכל את
החמשים ומאתים איש (במדבר טז) וזהו
שקראם שרפים שזאו לשורפו רעשה הארץ
לזולעו כסבורה דינו לבלע כקרח שערער על
הכהונה יתה צת קול ואמרה זכרון לבני
ישראל וגו' (במדבר ט"ז) ולא יהיה עוד אדם

כתובים – משלי פרק טו' י"ט-טו'

(י) מוסר רע לעזב ארח שונא תוכחת ימות: (י) מדרותא דבישא מטעיא אורחיה ומן דסני
מכסנותא ימות:

(יא) שאול ואבדון נגד יהוה אף פי לבות בני אדם: (יא) שיול ואובדנא קדם אלהא אף
לבי בר נשא:

(יב) לא יאהב לץ הוכח לו אל חכמים לא ילך: (יב) לא רחם ממיקנא למן דמכסן ליה
ולות חבימי לא אזל:

(יג) לב שמח ייטב פנים ובעצבת לב רוח נכאה: (יג) לבא חדיא משפיר אפי ובכיכא
דלבא רוחא ממכתא:

(יד) לב נבון יבקש דעת ופני (ופי) כסילים ירעה אולת: (יד) לבא דמתבין בעי ידיעתא
ופומהון דסכלי שטיותא:

(טו) כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד: (טו) כל יומי דמסכנא בישיין ומן דטב לביה
משקיא תדירא:

רש"י

(יג) לב שמח ייטיב פנים – אם תשמח לבו
של הקדוש ברוך הוא בלכתך בדרכיו ויטיב לך
פניו לעשות כל רצונך ואם תעצבו יראה לך
רוח נכאה כד"א (בראשית ה') ויתעצב אל לבו

(י) מוסר רע לעוזב אורח – יסורים קשים
מוכנים לעובר אורח של הקב"ה:
(יא) שאול ואבדון נגד ה' – גלוי לפניו כל
אשר בתוכה. אף כי – ק"ו הוא:

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

וטוב לב – מי שלבו טוב צעקרו. משתה תמיד – כל שנותיו דומות לו ימי משתה ללמדך שיהא אדם שמה בחלקו, ורבותינו דרשו מה שדרשו בחלק:

ויאמר ה' אמהה את האדם וגומר, רוח נכאה טל"ט רוח של זעף:
(טו) כל ימי עני רעים – ואפילו שצחות וי"ט
דאמר שמואל שני וסת תחלת חולי מעים.

משנה – פאה פרק ח'

(א) מאימתי פל אדם מתרין בלקט. משילכו הנמושות. בפרט ועוללות, משילכו העניים בפרם ויבואו. ובזיתים, משיתרד רביעה שניה. אמר רבי יהודה, והלא יש שאינם מוסקין את זיתיהם אלא לאחר רביעה שניה. אלא כדי שיהא העני יוצא ולא יהא מביא בארבעה אסרות:

רביע. וזמן רביעה שניה צננה צינונית הוא צעקרים ושלשה במרחשון: שאינו מוסקין – מסיקה בזיתים כמו קולר בתבואה, בזר צענבים, אורה בתאנים, גודר בתמרים, כך מוסק בזיתים: ולא יהא מביא בארבעה אסרות – דהיינו שני פונדיונים. שהפונדיון שני איסרין, ותנן אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכר בפונדיון, דהיינו מזון שתי סעודות, וכיון שאינו מביא זיתים שיהא ארבעה אסרות דהיינו מזון שתי סעודות לו ושתי סעודות לאשתו, אף הוא אינו יורא ללקוט. ואין הלכה כר' יהודה:

רע"ב – (א) מאימתי הנמושות – אית דמפרשי זקנים ההולכים על משענתם, ואית דמפרשי לקוטי, בתר לקוטי שמאחר שילכו בשדה לוקטים אחר לוקטים או הזקנים הללו שמאחרים ללכת ללקט אחר הכל, כבר נתיאשו העניים מאותה שדה וכל הנמאלץ בה אחר כך הוא הפקר לכל, בין לעניים בין לעשירים: רביעה שניה – המטר נקרא רביעה מפני שהוא רובע את הארץ ומולידה ומאמיחה כזכר הרובע את הנקבה והיא מתעברת ממנו לשון בהמתך לא תרביע (ויקרא יט) פירוש אחר, רביעה, על פס שהמטר משכיב העפר ומרביטו תרגום רובץ

(ב) נאמנים על הלקט ועל השכחה ועל הפאה בשעתו, ועל מעשר עני בכל שנתו. וכן לוי נאמן לעולם. ואין נאמנין אלא על דבר שבגני אדם נוהגין בן:

תרומת מעשר, כדי היכי ללא נחשו ישראל על תרומה גדולה, כך לא נחשד בן לוי על תרומת מעשר: אלא על דבר שבגני אדם נוהגין בן – נוהגים לתת להם כן ולא על דבר שאין רגילים לתת להם כיוצא בו, ולקמן מפרש ואזיל:

רע"ב – (ב) נאמנים – העניים לומר חטים הללו של לקט שכחה ופאה הן, ופטורים מן המעשר: בשעתו – בשעת הקציר: בכל שנתו – בשנה שלישית ובשנה ששית שמעשר עני נוהג בהן: ובן לוי נאמן לעולם – דמעשר ראשון נוהג בכל שנה, וכיון דאמר של מעשר ראשון הם, לא חיישינן שמא לא הפריש מהן

(ג) נאמנין על החטין, ואין נאמנין על הקמח ולא על הפת. נאמנין על השעורה של ארז, ואין נאמנין עליו בין חי בין מבטל. נאמנין על הפול,

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

וְאִין נְאָמְנִין עַל הַגְּרִיסִין, לֹא חַיִּים וְלֹא מְבַשְׁלִין. נְאָמְנִין עַל הַשָּׁמֶן, לֹאמֹר שֶׁל מַעֲשֵׂר עֲנִי הוּא, וְאִין נְאָמְנִין עָלָיו, לֹאמֹר שֶׁל זֵיתֵי נִקּוּף הוּא:

על השמן – שדרך לחלק מעשר עני בשמן: ואין נאמנים לומר של זיתי ניקוף הוא – זיתי ניקוף ממחנות עניים הן שחובטים ומנקפים בזית להשיר הזיתים שנשאר מן המסיקה, וניקוף לשון כנוקף זית, ואין העני נאמן לומר שמן זה הולאתי מזיתי ניקוף ופטור מן המעשר לפי שאין רגילין לעשות שמן מזיתי ניקוף. אבל עני האומר קמח זו או פת זו מלקט שכחה ופאה שלקטתי וטחנתי קמח ואפיתי לחם, נאמן: שדרך העני לעשות לחם מלקט שכחה ופאה:

רע"ב – (ג) נאמנים על החטים – לומר של מעשר עני הם שניתן לו, אבל אין נאמנים לומר קמח ופת, זה של מעשר עני שניתן לו קמח ופת לאין דרך לחלק מעשר עני קמח ופת: שעורה של אורז – אית דמפרשי שכולת של אורז שלא היה דרכם לחלק אורז של מעשר עני חלף בשבולים, ואית דמפרשי שעורה של אורז קודם שנכתש במכתש והוסרה הליפתו [שעורה קורא לו], ולאחר דישה בעודו בקליפתו דרך לחלקו לעניים: גריסין – שטחנן בריחים של גרוסות: נאמנים

(ד) נְאָמְנִים עַל הַיָּרֵק חֵי, וְאִין נְאָמְנִים עַל הַמְּבַשֵּׁל, אֵלֶּא אִם בֵּן הָיָה לוֹ דְּבַר מוּעֵט, שֶׁבֶן דְּרָךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהִיּוֹת מוֹצֵיא מִלְּפָסוֹ:

המבוסל, דפעמים שבעל הבית שחכ מלעשר ומעשר מן המבוסל מתוך הקדשה: מלפסו – הקדשה או הפרור שמבוסל בה:

רע"ב – (ז) נאמנים – העניים על הירק חי לומר של מעשר עני הוא, לירק חייב במעשר מדרבנן: דבר מועט – נאמנים אף על

(ח) אִין פּוֹחֲתִין לְעֲנִיִּים בְּגֵרָן מִחֲצֵי קֶב חֲטִים וְקֶב שְׁעוּרִים. רַבִּי מְאִיר אֹמֵר, חֲצֵי קֶב. קֶב וְחֲצֵי פְסָמִין, וְקֶב גְּרוּגְרוֹת, אוּ מְנָה דְּבִלְהָ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, פָּרַס. חֲצֵי לָג יָיִן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, רַבִּיעִית. רַבִּיעִית שְׁמֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, שְׁמִינִית. וְשֶׁאֵר כָּל הַפְּרוֹת, אָמַר אָבָא שְׂאוּל, כְּדֵי שְׁיִמְכְּרֵם וְיִקַּח בָּהֶם מִזֶּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת:

מעיס, ומשקל המעה ששה עשר גרגרי שעורה: פרס – חצי מנה. וכל המדות האמורות במתניתין הלכה כחנא קמא והלכה כאבא שאול. ולא נאמרו דברים הללו אלא למחלק מעשר עני בגורן, אבל המחלק מעשר עני בתוך ביתו מחלק כפי רצונו ולא נתנו בו חכמים שיעור:

רע"ב – (ה) אין פוחתין לעניים בגורן – כשמחלקין מעשר עני בגורן אין נותנים לכל עני ועני פחות משיעור זה, דכתיב (דברים כו) ואכלו בשעריך ושבועו, תן לו כדי שבעו: דבלה – תאנים יבשים לאחר שנדרסים בעגול קרויין דבלה, ושזב אין נמכרים במדה אלא במשקל, להכי תני מנה דבלה, ומנה הוא משקל מאה דינרים, והדינר משקל ששה

(י) מִדָּה זֹאת אֲמוּדָה בַּפְּהִגִּים וּבַלְוִיִּם וּבִישְׂרָאֵלִים. הָיָה מִצִּיל, נוֹטֵל מִחֲצָה וְנוֹתֵן מִחֲצָה. הָיָה לוֹ דְּבַר מוּעֵט, נוֹתֵן לַפְּנִיָּהֶם, וְהֵן מִחֲלָקִין בֵּינֵיהֶם:

ומלניע לאורך קרוביו: ונותן מחצה – לעניים שצאו, ואם לאחר שנטל מחצה והלניע לאורך קרוביו: היה לו דבר מועט – כלומר שלא נשאר לו כדי לתת לכל אחד מן העניים שצאו כשיעור הקרוב לעיל במתניתין, נותן לפניהם מה שנשאר בידי והן מחלקים ביניהם:

רע"ב – (ו) מדה זו – לאין פוחתין לעני אמורה ככהנים לויים וישראלים, כל אחד מהם שמחלק מעשר עני בגורן לא יפחות מזה השיעור: היה מליל – שאין רוצה לחלק לעניים שצאו כל מעשר עני שבידו ורוצה להליל ממנו לקרוביו העניים: נוטל מחצה –

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

(ו) אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכפר בפונדיון, מארבע סאין בסלע. לן, נותנין לו פרנסת לינה. שבת, נותנין לו מזון שלש סעודות. מי שיש לו מזון שתי סעודות, לא יטל מן התמחוי. מזון ארבע עשרה סעודות, לא יטל מן הקפה. והקפה נגבית בשנים, ומתחלקת בשלשה:

רע"ב – (ז) מכר צפונדיון – ככר הנמכר צפונדיון כשהחטים נמכרים ארבע סאים בסלע. וארבע סאין הן עשרים וארבעה קבין, שכל סאה היא ששה קבין, והסלע הוא ארבעה דינרים, וכל דינר ששה מעין נמלא הסלע עשרים וארבעה מעין, נמלאו כ"ד קבין לכ"ד מעין, קב לכל מעה, והמעה שני פונדיונים, הרי הככר הנמכר צפונדיון הוא חצי קב, אבל מפני שהחנוני רואה להשתכר ליציאת האפייה והטחינה אי אפשר שימכור הככר שהוא חצי קב צפונדיון כפי הערך שמוכרים התבואה בשוק ארבע סאים בסלע, לפיכך לא יהיה הככר הנמכר צפונדיון אלא רובע הקב בלבד, וכשמחלקים תבואה לעני בגורן ועליו לטחון ולאפות, אין פוחתין מחצי קב. אבל כשנותנים לו ככר אפוי לא יהיה

אלא רובע הקב שהם ששה זיאים, והכי מפורש בפרק כילד משתתפין צעירובין (ק"ז פ"ג): פרנסת לינה – מטה וכרים וכסתות: מזון שלש סעודות – שחייב אדם לאכול בשבת שלש סעודות: לא יטול מן התמחוי – לפי שהתמחוי מתחלק בכל יום שהגבאים מחזירים על פתחי צעלי בתים בכל יום ולוקחים מהם תבשיל לזרד העניים והכלי שמשמים זו את התבשיל נקרא תמחוי: לא יטול מן הקופה – לפי שהקופה מתחלקת מערב שבת לערב שבת: נגבית בשנים – לפי שממכנים על האדקה ואין עושים שורה על הצבור פחות משנים: ומתחלקת בשלשה – לפי שהיא כדיני ממונות ודיני ממונות בשלשה:

(ח) מי שיש לו מאתים זוז, לא יטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר, אפלו אלה נותנין לו באחת, הרי זה יטל. היו ממשפנין לבעל חובו או לכתבת אשתו, הרי זה יטל. אין מחיבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו:

רע"ב – (ח) מאתים זוז – קיס להו לרבנן שאלו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות: או לכתובת אשתו – ואפילו היא יושבת תחתיו: ואת כלי תשמישו – כלים יפים שמשתמש בהם בשבתות וברגלים. והני מילי

כשאל ליטול לקט שכחה ופאה ואינו נוטל מקופה של דקה שמתפרנס בצנעה ואינו נוטל ממה שציד גבאי, אבל אם נוטל מקופה של דקה אז אין מניחין אותו ליטול אפילו לקט שכחה ופאה עד שימכור כלי תשמישו:

(ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטל. וכל מי שאינו צריך לטל ונוטל, אינו נפטור מן העולם עד שייצטרך לברייתו. וכל מי שצריך לטל ואינו נוטל, אינו מת מן הזקנה, עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו הפתוב אומר (ירמיה י"ז) ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו. וכן דין שדן דין אמת לאמתו. וכל מי שאינו לא חגר, ולא סומא, ולא פסח, ועושה עצמו באחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה באחד מהם, שנאמר [משלי י"א] ודרש רעה תבואנו, ונאמר [דברים ט"ז] צדק צדק תרדף. וכל דין שלוקח שחד ומטה את הדין, אינו מת מן הזקנה עד שעניו פהות, שנאמר (שמות כג) ושהד לא תקח כי השחד יעור פקחים וגו':

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

מעשה ידיו מספיקים לו ומסגף עלמו בחיי
לעג קרובין למיתה, על זה אמרו כל הצדיק
ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור
לרחם עליו, על נפשיה לא חייס כל שכן על
אחרים:

רע"ב – (ט) מי שיס לו חמשים זוז וכו' –
לחמשין לעבדין טבין כמאתים ללא עבדין:
וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל וכו' – כגון
שדוחק עלמו במלחכה ומסתפק במעשה ידיו
כדי שלא יתפרנס מאחרים, אבל אם אין

גמרא – ברכות דף ה' ע"א

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת
משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי
דכתיב אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים
בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר רבי חייא בר אמי
משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו
אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו
ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי
משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו
אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא
רבי אמי זרבי אסי אף על גב דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא
מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי:

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא
שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה
מיגיעו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב
לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה:

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו שכל
זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור
לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר
רבי מנחם אמר רבי אמי מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו זה המניח ספר תורה
ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא
מהו תיקו:

רש"י על הגמרא

למיתת שמעי כתיב ויתחתן שלמה את פרעה
(מלכים א' ג'): הא דכייף ליה – אם כפוף

המאויינים – ליון ואסיפת לבו: ביני עמודי
– שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: שכל
זמן ששמעי בן גרא קיים כו' – לסמוך

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אלכו, ואס לאו טוב להחרק ממנו, ויהי סוגג ואל יהי מזיד:

זוהר – יתרו דף פח' ע"א

זכור את יום השבת לקדשו. רבי יצחק אמר, פתיב (שמות ט) ויברך אלהים את יום השביעי, וכתוב במן (שמות טז) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. בין דלא משתכח ביה מזוני, מה ברכתא אשתכח ביה: אלא הכי תאנא, כל ברפאן דלעילא ותתא, ביומא שביעאה תליין. ותאנא, אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דהוא יומא, מתברקאן מיניה כל שיתא יומין עלאין, וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא, כל חד ביומוי, מההיא ברכה דמתברקאן ביומא שביעאה:

ובגיני פה, מאן דאיהו בדרגא דמהימנותא, בעי לסדרא פתורא, ולא תקנא סעודתא בליליא דשבתא, בגין דיתברך פתוריה, כל אינון שיתא יומין, דהא ביהוא זמנא, אזדמן ברכה, לאתברקא כל שיתא יומין דשבתא, וברכתא לא אשתכח בפתורא ריקניא. ועל פה, בעי לסדרא פתוריה בליליא דשבתא, בנהמי ובמזוני:

רבי יצחק אמר, אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר, בעי לאתענגא בהאי יומא, ולמיכל תלת סעודתי בשבתא, בגין דישתכח שבועא וענוגא בהאי יומא בעלמא:

רבי אבא אמר, לאזדמנא ברכתא באינון יומין דלעילא, דמתברקאן מהאי יומא. והאי יומא, מליא רישיה דזעיר אנפין, מטלא דנחית מעתיקא קדישא סתימא דכלא, ואטיל לחקלא דתפוחין קדישין, תלת זמני, מפד עייל שבתא, דיתברכון פלהו פחדא:

ועל דא בעי בר נש, לאתענגא תלת זמנין אליו, דהא בהא תליא מהימנותא דלעילא, בעתיקא קדישא, ובזעיר אנפין, ובחקלא דתפוחין. ובעי בר נש לאתענגא בהו, ולמחדי בהו. ומאן דגרע סעודתא מנייהו, אחזי פגימותא לעילא ועונשיה דהוא בר נש סגי:

בגיני פה, בעי לסדרא פתוריה, תלת זמני, מפד עייל שבתא, ולא ישתכח פתוריה ריקניא, ותשדי ברכתא עליה, כל שאר יומי דשבתא. ובהאי מלה, אחזי ותלי מהימנותא לעילא:

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פרק ז'

(ח) בעלי תשובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר אם חרפו אותן הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להן אמש היית עושה כך וכך ואמש היית אומר כך וכך אל ירגישו

חק לישראל – פרשת יתרו יום א'

להן אלא שומעין ושמחים ויודעין שזו זכות להם שכל זמן שהם בושים ממעשיהם שעברו ונכלמים מהן זכותם מרובה ומעלתם מתגדלת.
 וחטא גמור הוא לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או להזכירן לפניו כדי לביישו או להזכיר דברים וענינים הדומין להם כדי להזכירו מה עשה הכל אסור ומוזהר עליו בכלל הונית דברים שהזהירה תורה עליה שנאמר ולא תונו איש את עמיתו:

מוסר – מלוקט

אם עָלָה עַל לְבוֹ לֵב טָהוֹר לְתַקֵּן אֲשֶׁר פָּגַם בְּאוֹת בְּרִית קִדְשׁ וַיִּפְקַח עֵינָיו כִּי הִמְרָה אֶת בּוֹרְאוֹ חָס וְשָׁלוֹם עַד לְהִשְׁחִית נַפְשׁוֹ. יִזְהַר בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה כְּתוּבָה וַיְבָרֵךְ בְּנַחַת וְלֹא יִדְלַג חָס וְשָׁלוֹם הַזְּכָרָת ה' אוֹ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם וְכִיּוֹצֵא כִּי מְלַבֵּד שְׂגָדוֹל עֹנֵנוּ מִנְשׂוּא וְגוֹזֵל לֵה' וּמְזַלְזֵל בְּמַלְכוּתוֹ חָס וְשָׁלוֹם עוֹד בָּהּ כִּי בְּכָלל הָרְעוּת שְׁעוֹשֶׂה הוּא שָׂפָא לְיַדֵּי קָרִי וְעַל הַכֹּל עֲנוּשׁ יַעֲנֵשׁ הוּן עַל שְׂאֵבֶל בְּלֹא בְרָכָה כְּתוּבָה וְהוּא בְּכָלל גְּזֵל הוּן עַל שְׂזַלְזֵל בְּהַזְכָּרָת שֵׁם וּמַלְכוּת גַּם אֲסוּר גְּלוּהָ עִמָּם עַל שְׂזֵה גֵרָם לְבֵא לְיַדֵּי קָרִי וְחִמּוּרָה טְמֵאָה הַיּוֹצֵאת מִגּוּפוֹ וְהַיִּתֵּה מְסֻלָּה לְסִטְרָא אַחְרָא לְמִשׁוּל בּוֹ עַל כֵּן יִסְתַּבֵּל בְּעַת שְׁהוּא מְבָרֵךְ לְמִי מְבָרֵךְ לְבוֹרָא עוֹלָם אֲשֶׁר בְּרָאוֹ וְהוּא נוֹתֵן לוֹ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל וַיְבָרֵךְ בִּירְאָה וְאַהֲבָה וְשִׂמְחָה וְהַכְּנָעָה רַבָּה:

לע"נ

זאב ואיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה בת שמואלה,
 דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.